

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران
مدرسه علمیه فاطمیه اندان
شهرستان خمینی شهر
تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

موسیقی و غنا از دیدگاه اسلام و علوم تجربی

استاد راهنما:

منصور شاهین فر

پژوهشگر:

طیبه عمادی

بهار ۱۳۹۱

تقدیم بہ

عدالت کستر جہان، منجی آخر الزمان، خاتم الاوصیاء،
 حضرت حجہ بن الحسن المہدی «روحی و ارواح العالمین لتراب مقدمہ الفداء»
 امید کہ مورد عنایت باری تعالیٰ قرار کیروں۔
 انشاء اللہ «ومن اللہ توفیق»

تقدیر

من لم یسکر المخلوق لم یسکر الخالق

پاس فراوان از خداوند کریم و وجود مقدس ائمه اطهار عظیم السلام

از استاد گرامی، جناب آقای منصور شاهین فرساکسزارم که مراد نوشتن از تحقیق راهنمایی کردند.
از پدر و مادر بزرگوارم م و همسر مهربانم و سایر کسانی که به نحوی مرایاری نمودند قدر دانی و شکر می کنم.

چکیده

موضوع تحقیق، موسیقی از دیدگاه اسلام و علوم تجربی است که در ابتدا به مفهوم‌شناسی موسیقی پرداخته شده است و سپس موسیقی از دیدگاه آیات و روایات بررسی شده است و همچنین به نظر علما و فقها و احکام موسیقی پرداخته شده است و نظر پزشکان و روانشناسان درباره موسیقی آورده شده است.

هر صدایی که از نواختن آلات و ابزارها ایجاد می‌شود و آهنگ آن متناسب با قواعد موسیقی باشد، موسیقی نامیده می‌شود. و هر صدایی که از حنجره انسان درآید، مشتمل بر ترجیع بوده و به گونه‌ای باشد که صلاحیت طرب‌انگیزی داشته باشد، غنا نامیده می‌شود که به عنوان خوانندگی یا آوازخوانی از آن یاد می‌شود. در سوره‌هایی از قرآن کریم از جمله (لقمان ، حج ، فرقان ، مؤمنون ، قصص ، اسراء ، نجم ، جمعه ، انبیاء) آیاتی وجود دارد که مفسران آن را به غنا تفسیر کرده‌اند و همچنین در روایاتی که از ائمه معصومین(ع): به دست ما رسیده است به کسانی که در این دنیا خود را به امور باطل و لهوی همچون غنا سرگرم می‌کنند خسارت در دنیا و آخرت را وعده داده‌اند .

همچنین در این نوشتار به نظر علما و فقها در مورد حکم شنیدن غنا ، آوازخوانی، نوازندگی، خرید و فروش آلات موسیقی و ... پرداخته شده است.

و در پایان هم نظر پزشکان و روان‌شناسان درباره تأثیر موسیقی غیر طبیعی بر اعصاب و روان بررسی شده است .

واژگان کلیدی: موسیقی، غنا، طرب، لهو، مطرب، ترجیع

فهرست مطالب

صفحه	
۱	مقدمه
۳	فصل اول: کلیات
۴	تعریف و تبیین موضوع
۴	اهمیت و ضرورت موضوع
۵	اهداف و فواید موضوع
۵	پیشینه موضوع
۶	روش تحقیق
۷	سؤالات اصلی و فرعی
۷	فرضیه تحقیق
۷	ساختار و محدوده تحقیق
۸	اصطلاحات و کلیدواژه‌های تحقیق
۹	فصل دوم - مفهوم شناسی موسیقی و غنا
۱۰	مفهوم لغوی موسیقی
۱۲	مفهوم اصطلاحی موسیقی
۱۲	دو اصطلاح درباره موسیقی
۱۳	۱ - موسیقی طبیعی
۱۳	۲ - موسیقی غیرطبیعی (هنری)
۱۳	مفهوم لغوی غنا
۱۵	مفهوم لغوی ترجیع و طرب
۱۶	مفهوم لغوی ترجیع
۱۶	مفهوم لغوی طرب
۱۷	توضیح معنای طرب
۱۸	طرب فعلی و شانی
۱۹	لهو

راهکارها

امروزه که به مدد انقلاب ارتباطات، امکان انتقال تصویر و صدا از طریق امواج، ابتلای به ساز و آواز همه گیر شده است، رسانه باید با کمک علماء و پزشکان مسأله موسیقی و غنا را بیشتر برای مردم روشن کنند و فقط اکتفا به گفت و گو نکنند بلکه برای نمونه آهنگ هایی را پخش کنند و حلال و حرام را به مردم نشان دهند، و از نظر علمی هم سود و زیان های موسیقی حلال و حرام بررسی شود که مردم با گوش دادن به هر گونه موسیقی سلامت خود را به خطر نیندازد.

فهرست منابع و مآخذ

* قرآن کریم

* نهج البلاغه

۱. استادی، هوشنگ، فرهنگ عربی به فارسی مبین، مشهد، ناشر: ترانه، ۱۳۴۱.
۲. انصاری، اعظم و محمدتقی جعفری، مبانی فقهی روانی موسیقی، حسین میرزاخانی، ناشر: جهاد و اجتهاد، چاپ: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، بی تا
۳. ایرانی، اکبر، دیدگاه پنجم، بررسی مبانی موسیقی از دیدگاه‌های فقهی، عرفانی، فلسفی و علمی، انتشارات: حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۳.
۴. ---، ---، موسیقی در سیر تلاقی اندیشه‌ها و پنج رساله فقهی فارسی، انتشارات: حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۴.
۵. ---، ---، هشت گفتار پیرامون حقیقت موسیقی غنائی، انتشارات: حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ و صحافی: چاپخانه آرین، چاپ اول، زمستان ۱۳۷۰.
۶. بهجت، محمدتقی، توضیح المسائل، قم، شفق، بیست و چهارم، ۱۳۷۹.
۷. تبریزی، جواد، استفتائات جدید، قم، سرور، اول، ۱۳۷۸.
۸. ---، ---، توضیح المسائل، قم، سرور، هفتم، ۱۳۷۹.
۹. ثقفی تهرانی، محمد، روان جاوید در تفسیر قرآن مجید، تهران، انتشارات برهان، بی تا
۱۰. جباران، محمدرضا، موسیقی و غنا در آینه فقه (درس خارج فقه حضرت مروّجی)، چاپ و صحافی: سپیده احرار، با همکاری انتشارات صباح، چاپ اول، ۱۳۷۸.
۱۱. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، قم، مؤسسه آل‌البیت، بی تا
۱۲. حسینی، مجتبی، احکام موسیقی (به ضمیمه رقص و قمار)، انتشارات دفتر نشر معارف، چاپ پنجم، تابستان ۸۷.
۱۳. حسینی خامنه‌ای، علی، اجوبه الاستفتائات، قم، دفتر انتشارات اسلامی، اول، ۱۳۷۲.
۱۴. حسینی سیستانی، علی، توضیح المسائل، مشهد، دفتر آیت‌الله سیستانی، شانزدهم، ۱۴۱۹ق.
۱۵. حکمیون، حسن، موسیقی در علم دین، دانشکده معارف قرآنی اصفهان، آذر ۱۳۸۸.

۱۶. خردمند نجفی، احمد، **فلسفه دو حکم اسلامی: روزه، موسیقی و غناء**، انتشارات دار التبلیغ اسلامی قم، حروف چینی: تایپ امین قم.
۱۷. دستغیب شیرازی، سید عبدالحسین، **گناهان کبیره**، جلد اول، تصحیح: رضا ستوده، ناشر: حاج محمد ضرابی، چاپ ششم، تیر ۱۳۵۸.
۱۸. دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، چاپ اول از دوره جدید، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، بهار ۱۳۷۲.
۱۹. رضی، **نهج البلاغه**، ترجمه محمد دشتی، چاپ ششم، قم، انتشارات پارسیان، ۱۳۸۲.
۲۰. ری شهری، محمد، **میزان الحکمه**، ترجمه حمیدرضا شیخی، قم، انتشارات چاپ و نشر دارالحدیث، ۱۳۸۶.
۲۱. زاده محمدی، علی، **کاربردهای موسیقی درمانی**، تهران، اسرار دانش، ۱۳۸۰.
۲۲. شرفخانی خوئی، احمد، **انسان، غنا، موسیقی**، مؤسسه انتشارات مشهور، چاپ اول، تابستان ۱۳۸۰.
۲۳. شریعتمداری، جعفر، **شرح و تفسیر لغات قرآن**، جلد چهارم، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۸۷.
۲۴. شریعت موسوی، مصطفی، **نظر به موسیقی از طریق کتاب و سنت**، جلد اول، قم، انتشارات اسماعیلیان، بی تا
۲۵. شریف لاهیجی، بهاء الدین محمد، **تفسیر شریف لاهیجی**، با تصحیح و مقدمه ابراهیم آیتی، مؤسسه مطبوعاتی علمی.
۲۶. صافی گلپایگانی، لطف الله، **جامع الاحکام**، قم، حضرت معصومه، دوم، ۱۳۷۸.
۲۷. -----، -----، **توضیح المسائل**، قم، دوازدهم، ۱۴۱۸ ق.
۲۸. صالحی حاجی آبادی، نعمت الله، **شیطان در کمینگاه**، انتشارات گل های بهشت، چاپ ۱۳، بهار ۱۳۸۶.
۲۹. طباطبایی، محمدحسین، **تفسیر المیزان**، ترجمه محمدباقر موسوی همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۴.
۳۰. عبداللهی خوروش، حسین، **تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب**، اصفهان، انتشارات بنگاه مطبوعاتی مطهر، چاپ هشتم، فروردین ۱۳۵۳.
۳۱. -----، -----، **موسیقی و اسلام**، اصفهان، انتشارات بنگاه مطبوعاتی مطهر، چاپ دوم.

۳۲. علوی، علیرضا، **مقدمه‌ای بر شناخت موسیقی حلال و حرام**، انتشارات جهاد دانشگاهی خوزستان، چاپ اول، بهار ۱۳۷۹.
۳۳. علم‌الهدی، مرتضی، **ساز و آواز**، قم، چاپخانه مهر استوار، انتشارات پیام اسلام.
۳۴. فارمر، جورج، **تاریخ موسیقی خاور زمین**، ترجمه بهزاد باشی.
۳۵. فاضل لنگرانی، محمد، **توضیح المسائل**، قم، مهر، چاپ هشتاد و یک، ۱۳۷۹.
۳۶. ----، ----، **جامع المسائل**، قم، مهر، چاپ دوم، ۱۳۷۹.
۳۷. فضلی، عبدالهادی و محمدهادی معرفت، **بررسی فقهی پدیده غنا (ماهیت و حکم آن)**، ترجمه: مجتبی الهی خراسانی، قم، انتشارات مؤسسه بوستان کتاب، چاپ سوم، ۱۳۸۶.
۳۸. فیض کاشانی، محسن، **تفسیر صافی**، بیروت، اعلمی.
۳۹. قمی، علی بن ابراهیم، **تفسیر قمی**، با تصحیح طیب جزائری، نجف، مکتبه الهدی.
۴۰. کتابچی، محسن، **در انواع فقر و غناء و موجبات آن از نظر اسلام**، اصفهان، انتشارات میثم تمار، چاپ اول، بهمن ۱۳۶۳.
۴۱. مجلسی، محمدباقر، **بحار الانوار**، بیروت، دار احیاء التراث، چاپ سوم، ۱۴۰۳ق.
۴۲. مختاری، رضا و محسن صادقی، **غنا و موسیقی**، جلد سوم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۷.
۴۳. معرفت، محمدهادی، **علوم قرآنی**، قم، انتشارات مؤسسه فرهنگی تمهید، چاپ سوم، تابستان ۱۳۸۰.
۴۴. معزی ملایری، **جامع احادیث الشیعه**، زیر نظر آیت‌الله بروجردی، قم، ناشر: مؤلف، چاپ مهر، ۱۳۷۸.
۴۵. معین، محمد، **فرهنگ فارسی معین**، انتشارات ثامن، جلد چهارم، چاپ دوم، ۱۳۸۶.
۴۶. مغنیه، محمدجواد، **التفسیر الکاشف**، بیروت، دار العلم، چاپ دوم، ۱۹۸۱م.
۴۷. مکارم شیرازی، ناصر، **توضیح المسائل**، مشهد، هاتف، هفدهم، ۱۳۷۶.
۴۸. ----، ----، **استفتائات جدید**، قم، مدرسه علی بن ابیطالب، اول، ۱۳۷۹.
۴۹. ----، ----، و دیگران، **تفسیر نمونه**، تهران، انتشارات دار الکتب الاسلامیه، چاپ نوزدهم، ۱۳۸۰.
۵۰. موسوی خمینی، روح‌الله، **توضیح المسائل**، قم، دفتر انتشارات اسلامی، نهم، ۱۳۷۹.
۵۱. ----، ----، **استفتائات**، قم، دفتر انتشارات اسلامی، اول، ۱۳۷۲.

۵۲. میرزاخانی، حسین، **نگرشی نو در مبانی فقهی موسیقی (سازی و آوازی)**، قم، انتشارات: مؤلف، چاپخانه علمیه، چاپ اول، زمستان ۱۳۶۹.
۵۳. نوری، محمداسماعیل، **موسیقی و غنا از دیدگاه اسلام**، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۸۵.
۵۴. نوری همدانی، آیت‌الحسین، **توضیح المسائل**، مؤسسه مهدی موعود، ۱۳۷۵.
۵۵. وحیدی، محمد، **احکام خانواده**، جلد دوم، انتشارات سنابل، چاپ سوم، تابستان ۱۳۸۹.
۵۶. -----، -----، **درآمدهای حلال و حرام**، انتشارات سنابل، چاپخانه زلال کوثر، چاپ دوم، تابستان ۱۳۸۹.
۵۷. وحید خراسانی، حسین، **توضیح المسائل**، قم، مدرسه الامام باقر العلوم، اول، ۱۴۱۹ق.
۵۸. هاشمیان، احمد، **جلوه های نور**، قم، انتشارات: مؤلف، ۱۳۸۱.